

BİLDİK YAŞAMA AYKIRI BİR DURUŞ; DURSUN AKÇAM

Aykırılığı doğumuyla birlikte başlar sanki. Doğum kaydı, nüfus cüzdanı, kendisiyle ilgili bilgi veren kitap tanıtımları, ansiklopediler doğum tarihi olarak 1930 deseler de, kendi anlatımı ve yakınlarından alınan bilgilerle gerçek doğum tarihinin 1927 olduğu anlaşılabilir. Yerel ağızla “halaoglu” dediği, tüm çocukluğu, gençlik yaşamı boyunca birlikte olduğu, sonraki yıllarda da hep sevgiyle söz ettiği, memur çocuğu olduğu için doğum kaydı zamanında yapılmış, yıllar önce Erciyes dağında çığ altında kalarak ölen teyzesinin oğlu Prof. Dr. Mecit Doğru’yla ve onun ağabeyi Abdülkerim Doğru’yla karşılaştırıldığında, 1927 olan doğru doğum tarihine varılır.

Dursun Akçam’ın aykırılığı, bebekliğinde, çocukluğunda, gençliğinde, olgunluğunda, yaşlılığında, hastalığında, ölümünde, hiç akşamadan, duraksamadan sürüp gider. Kundağa sarılı bir bebek iken, akşamları yanan isli kandile atılır, ışığı tutmaya çalışırdı diye anlatırlardı o dönemlerini anımsayan yaşlı insanlar. Havaya kaldırılıp ateşe ve ışığa her yaklaştırılışında şen çığlıklar atarmış. İnsanları idolleştirmeyi, birer kült haline getirmeyi pek seven halkımızdan, köylüsü kadınlardan böyle dinlemiştik Dursun Akçam’ı. Sonra ölü evlerinden sıcak ekmek kollayan bir çocuk olarak kendi belleğindeki yerini alır Dursun Akçam. Açlığın soluğunu duyumsar bir yandan, bir yandan yüksek yaylalarını çevreleyen dağların arkasına ulaşmayı, uzak ülkeleri bulmayı, yeni ufuklarda yaşamayı kafasına koyar.

İlk öğrenciliği köydeki kuran kurslarıyla başlar. Kuranı baştan sona hızlı bir şekilde okuyabilecek derecede başarılı bir öğrenci olduğunu anlatırdı kendisi. Daha sonra köyde açılan geçici halk dershanesinde okuma yazma öğrenir. Dilenci sanısı ile bahçesinden kovalandığı Ardahan 23 Şubat İlkokulu'na dördüncü sınıftan öğrenci olarak girmek, o karalık köyde kendini dördüncü sınıfta okuyabilecek olgunluğa ulaştırmış olmak, ona yakıştırılan efsanemsi kişiliğin gerçeğe çok yakın duran bir parçasıdır.

1945 yılında girdiği Cilavuz Köy Enstitüsü'nü 1950'de bitirir. Cilavuz Köy Enstitüsü ve Enstitülük tını, binlerce yıldır tefeci bezirgânlığın yalan dolan çıkar ilişkilerine bulanmış Anadolu için nasıl aykırı ve yıkıcı bir ışık olduğunu, Dursun Akçam'ı kucaklayarak, alıp iyice yükseğe, aydınlığa ulaştırarak kanıtlamış olmalı.

İşığa ve aşka pervane kimliği onu daha uzaklara sürüklemekte de gecikmeyecektir.

Kağızman Oluklu Köyü, kendi köyü olan Ölçek Köyü İlkokulu öğretmenliklerinden sonra 1956 yılında girdiği Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirir.

1958 yılında Ardahan Ortaokulu'na Edebiyat öğretmeni olarak atanır. Bir yıl sonra askerlik görevi başlar. Yedeksubay eğitimi için Ankara Etimesgut'ta bulunur. Daha sonra da önce Edirne Saray'da ve Kuleli Askeri Lisesi'nde edebiyat öğretmeni olarak askerlik görevini tamamlar.

1960 yılı güzünde Keskin Ortaokulu'na öğretmen olmuştur. Sonra Kırıkkale Lisesi'nde Müdür Yardımcısı ve edebiyat öğretmeni olarak görev yapar.

Kırıkkale yılları yazarlık için önemli ilk adımların atıldığı yıllardır aynı zamanda. 1963 yılında "Analar ve Çocuklar" adlı röportajla Milliyet Gazetesinin açtığı "En Önemli Yurt Gerçekleri" konulu yarışmada "Ali Naci Karacan Armağanı" nı kazanır.

1964 yılında bir adım daha atar Dursun Akçam. Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu'nu (TÖDMF) yönetim kuruludadır. 1965 yılında da Türkiye Öğretmen Sendikası (TÖS) kurucuları arasında yer alır. TÖS'ün yöneticisi ve ilk saymanıdır aynı zamanda. 1967 Kayseri Kongresi'nde ikinci başkanlığa seçilir.

Yetmiş bin üyeli TÖS, 1968 Öğretmen Boykotu'nda, yüz yirmi

bin öğretmeni ülke çapında greve götürürken, Dursun Akçam en ön planda militan bir öğretmen olarak mücadele etmektedir.

O curcuna ve boykot yargılanması içinde, 1969 yılında “Ölü Ekmeği” adlı öykü kitabı yayınlanır.

12 Mart 1970 darbesinin ardından tutuklanır Dursun Akçam. Yedi ay kadar tutuklu kalır. Önce Mamak Muhabere Okulu’nda, daha sonra Mamak Askeri Cezaevi’nin ‘Vitrinlikler’ denilen kısmında Fakir Baykurt, İlhami Soysal, Mümtaz Soysal, Osman Akol gibi döneminin önde gelen aydınlarıyla birlikte. Muhtıra öncesi çalkanlılarda, olası sol bir darbe içinde, adının Milli Eğitim Bakanı olarak geçtiği söylenir. 12 Mart sonrası sekiz yıl on ay hüküm giyer, ancak, Askeri Yargıtay tarafından aklanır.

Ankara Atatürk Lisesi edebiyat öğretmenliğiyle yeniden öğretmenliğe başlar, arkasından İncesu Ortaokulu’na sürülür. Arada açığa alınmalar, Ankara Olgunlaşma Enstitüsü öğretmenlikleri gelir.

1975 yılında “Haley” adlı öyküsüyle Antalya Film Şenliği’nde öykü ödülü dalında birincilik alır.

1976 yılından başlayarak Cumhuriyet, Milliyet, Akşam, Vatan gazetelerinde art arda yazılar yazar. Arkasından yayına başlayan Demokrat Gazetesi’nin sahipliğini ve yazarlığını üstlenir.

Aydınların, gazetecilerin art arda katledildiği günün siyasi karmaşasında Dursun Akçam’ın adı da sağ basında sıkça geçmekte, açıkça hedef gösterilmektedir. Art arda cenaze törenleri, faili meçhul cinayetler yaşanmaktadır. Demokrat kapatılmakta, zaman zaman yasaklanmakta, muhabir ve yazarları öldürülmektedir. Tedirginlik, kuşkular, kaygılar egemendir yaşama. Her şeye karşın, yılgınlık, geri adım atmak söz konusu bile edilmez...

12 Eylül’den hemen sonraki günlerde bir yolunu bularak yurt dışına gider, Almanya’da yaşamaya başlar. Orada da Demokrat Türkiye yayını ile ülkesindeki cuntaya karşı demokrasiden, halktan yana mücadelesini sürdürür.

Tam on bir yıl ülkesinden uzakta yaşamak zorunda kalır. Almanya’da da art arda kitapları yayınlanır, çeşitli kentlerde söyleşilere, edebiyat toplantılarına katılır.

1991 yılında, hakkında açılan davaların tamamı düşmüş olmasına karşın ülkesine döndüğü gün yeniden tutuklanır. Artık ilerlemiş

yaşına karşın, birkaç gününü emniyet sarayının kuru banklarında geçirmek zorunda kalır. Özgür kalıp yeniden Almanya'ya çıktıktan sonra, geri dönüşte yeniden gözaltına alınır. Dursun Akçam'ın yakasını bir türü bırakmamaktadır birileri...

Çok yakın zamanlara kadar memleketi Ardahan'dan istediği tüm belgelerde, nüfus kayıtlarında aranan kişi olduğuna dair notlar düşülmeye devam edilmiştir.

Büyük bir karmaşa içinde geçmiş yaşamı boyunca kalemini de hiç elinden düşürmemiştir Dursun Akçam. Binlerce kilometre ötele-re savrulurken, gözaltılar, yargılanmalar yaşarken kitapları yayınlanmakta, ödüller almaktadır bir yandan. Politik mücadele adamı Dursun Akçam, öğretmen Dursun Akçam, yazın adamı Dursun Akçam, gazeteci Dursun Akçam, öğretmen örgütçüsü Dursun Akçam'ın kimlikleri birbirine girmiştir.

Kitaplarının yayın tarihini hayatından ayrı bir sıraya koymak daha uygundur.

1964 Analar ve Çocuklar, Röportaj, 1963 Karacan Armağanı

1964 Maral, Öykü

1965 Doğu'nun Çilesi, Röportaj

1969 Ölü Ekmeği, Öykü

1970 Taş Çorbası, Röportaj - öykü

1973 Köyden İndim Şehire, Öykü

1975 Haley, Öykü, Antalya Altın Portakal Ödülü

1975 Kanlıdere'nin Kurtları, Roman, 1976 Türk Dil Kurumu Roman Armağanı

1974 Altta Kalanlar, Günce, anı, gezi notları

1977 Kan Çiçekleri, Röportaj, gezi notu, söyleşi (oyunlaştırılmıştır)

Almanya Yılları, Alaman Ocağı, Röportaj - öykü

1988 Generaller Birleşin - Öğretmeni Kim Öptü, Gülmece

Almanya Yılları, Dağların Sultanı, Roman

1992 Sevdam Ürktü, Öykü

2000 Ucu Ucuna Yaşam, Roman

2002 Kafdağı'nın Ardı, Anı - Roman

Son yapıtı Kafdağı'nın Ardı'yla hayat yolunun sonundan yeniden başına dönme gereği duyar sanki Dursun Akçam. Daha çok yazacağını söylemektedir çevresine, tasarılarından söz etmektedir, ama içerde bir yerde yaşam onun için öyle bir acı oyun oynamaktadır ki, kendine bir türlü itiraf etmek istemediği ama Kafdağı'nın Ardı'ndaki biçimiyle sezer gibi olduğu bu gerçek, gün yüzüne çıkmakta gecikmeyecektir. Kafdağı'nın Ardı, onun son ve yaşam felsefesini çocuksu bir gözle, en yalın dille anlattığı başyapıttır diyebiliriz. Yolculuk sondan yeniden başa dönmüştür ama yaşam bir kez daha şans vermeyecektir ona. Yazın yaşamının en olgunluğa ermiş anında, çocukluğuna dönüp memleketini, kendini, birlikte yaşadığı insanları bir kez daha sorgulamış, hayatla, oyun olduğunu bilince, bir son el daha oynamak gereği duymuştur. Oyun gerçekten de bitmiştir. Çarıklı çocuk, geldiği yere Kafdağı'nın ardına geri dönecektir.

Hastalığının tanısı konduğunda, o, artık çok fazla yaşayamayacağını biliyordu. Hasta bir insanın yapması, uyması gereken hiçbir kuralı, hiçbir içe çekilişi yaşamak istemedi. Hasta Dursun Akçam'a bu dünyada yer yoktu. O bir isyancı olarak doğmuştu, öyle ölmek istiyordu. Pek gören olmadı hasta yüzünü, hasta kimliğini. İki ay gibi kısa bir sürede, tüm dünyaya, onu yaşam sevincinden uzak tutan bedenine öfkeler savurarak ayrıldı aramızdan.

Işıkli göklerden, yıldızların arasından göz kırıyor şimdi bize, adaletsiz her şeye ve herkese ta yürekte haykırışlarla sövmemizi istiyor. Işığın bol olsun sevgili babam...

ARDINDAN

Ansiklopediye Geçti, Medyaya Geçemedi

Dursun Akçam kim?..

Tanımayan var mı?

Yok!...

Tanımayan varsa, bir ansiklopediye başvurması yeter.

Sözgelimi “*Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*”nin ilgili madde-sinde yazılanları okuyun:

“Akçam (Dursun), Türk yazar (Kars 1930). Cilavuz Köy Enstitüsü’nü bitirerek köy öğretmenliğine başladı (1950). Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü’nde yükseköğrenimini tamamladı (1958). Milli Eğitim Bakanlığı’na İngiltere’ye gönderildi (1965). Yönetiminde görev aldığı Türkiye Öğretmenler Sendikası’nın 12 Mart sonrasında kapatılmasıyla öğretmenlikten uzaklaştırıldı ve yargılandı (1971). Ekim 1974’te yeniden görev verildi. Almanya’ya yerleşti. Edebiyat alanına, Karacan Armağanı’nı kazandığı ‘Analarımız’ adlı röportajıyla girdi (1962). Yetiştigi yörenin, Kuzey-Doğu Anadolu insanının yaşam gerçeklerini gözlemci bir tutumla işledi. ‘Haley’ adlı öyküsüyle Antalya Festivali Sanat Ödülünü (1975), ‘Kanlı Dere’nin Kurtları’ ile de ‘Türk Dil Kurumu Roman Ödülü’nü kazandı (1977). Hikâye türünde Maral (1964), Ölü Ekmeği (1966), Taş Çorbası (1970), Köyden İndim Şehire (1973), Kafkas Kızı (1978); inceleme-röportaj türlerinde de Analar ve Çocuklar (1964), Doğu’nun Çilesi (1966), Kan Çiçekleri (1977), Altta Kalanlar (1979) adlı kitapları yayımlandı.”

Dursun Akçam gözlerini yaşama kapadı...

Hikmet Çetinkaya yazara ilişkin Pazar günü yazısını şöyle bitiriyordu:

“İçimi acıtan, Cumhuriyet dışında hiçbir gazetede Dursun Akçam’ın ölüm haberinin olmayıştı.”

Akçam Ansiklopediye geçti...

Medyaya geçemedi.

*

Nedir bu çelişki?..

Yaklaşık kırk gazete çıkıyor, 37 mi, 38 mi, daha çok mu, bilemiyorum; İstanbul’da şu sırada uluslararası bir sanat şenliği gerçekleşiyor; ama, tüm değer yargılarımız olumsuzluklar üzerine kuruluyor...

Türkiye bir uçtan irticaya savruluyor...

Öte uçtan nereye?

Bilen varsa beri gelsin!

Akçam'ın ölüm haberine yer vermeyen koskoca medyanın ülkeyi Irak cehennemine pazarlamak için elinden geleni ardına koymayışına şaşmak gereksiz! Her türlü etik, estetik, sanatsal, ahlâksal ölçütü dışlayarak kantarın topunu kaçırmış, şirazesini dağılmış, gözünü para hırısı bürümüş medyamızdan başka bir şey beklemek zaten boşuna olurdu.

*

Dursun Akçam güzel bir insandı...

Güzelliği bildiğiniz gibi değil...

Neşe Erdok'un resimlerindeki insanlar gibi güzeldi.

Köy Enstitüleri'ni kapatıp 'Öğretim Birliği Devrimi'ni dinci okullar açarak yıkmaya çalışan gerici gücün zulmünden kendine düşen payı, başı dik bir insan gibi yüklenip göğüsledi...

Hayat nedir ki?..

Bir varmış...

Bir yokmuş...

Adam gibi yaşasan da öleceksin...

Uşak gibi yaşasan da öleceksin...

Dursun Akçam gibi yaşarsan, ne kadar eziyet çeksen de, insanlığının bilincini vicdanının damağında tatmak mutluluğunu duyumsarsın...

İlhan Selçuk

Cumhuriyet Gazetesi

Babama Dair,

Uzaklıklar, ayrılıklar, özlemlerle dolu bir yaşamdı benimki sana dair.

Önümde bir fotoğrafın, nerede ne zaman çekilmişti diye düşünüyorum, sanırım Belçika'da. Yaşanmış kısa birlikteliklerin birinden kalmış bir anı. Bir elinde sigara, bir elinde kitap öyle bakıyorsun bize.

Evimiz bir okuldu, ne yazık ki ben o okulda çok kalamadım. Pazar sabahları yapılan kahvaltı masası sohbetlerini bir özlem olarak taşıdım her gittiğim yere.

O okul dışındaki klişeleşmişliklere, tek düzeliklere ironiyle bakardın hep. Komşu sohbetlerinde kızınız için çeyiz hazırlıyor musunuz diye kurulan kinayeli cümlelere verdiğin cevap kısa ve özdü; kızımın çeyizi benim.

Bu sabah ormanda gezindim yağmura rağmen. Biliyor musun ağaçların arasında bir kütük görünce durdum birden, seni hatırladım. Hani yıllar önce yine kısa birlikteliklerimizin birinde hangi ülkedeydi bilmiyorum, yaptığımız bir yürüyüşte gördüğün bir kütüğü hemen kucaklayarak taşımaya başlamış, açıklamasını da yapmıştın ardından; *"anam derdi ki nerede bir kütük bulursanız eve getirin, ocağa atacak odun kalmadı"*

Hastanede yattığım bir dönem uzaklardan bir yerden gelmiştin gece yarısı beni ziyarete, hastane çalışanlarını büyük bir ustalikle atlatmayı başararak yanıma çıkmış, bir de tahta işlemeli bir kemer getirmiştin bana. Kim bilir hangi taşınmalarımın birinde kaybettim onu da.

O müthiş mücadeleci kişiliğinin altında yatan duygusallıktan en çok payını alan ben oldum galiba. Ama şu da bir gerçek ki yalnızlıklar içinde var olmayı senden öğrendim ve ben ayrıldığım her ülkede seninle ilgili bir anı bıraktım.

Biliyor musun ağıt dinleyemiyorum ben de senin gibi.

Tam da *"mail"* gönderme işini başarmışken böyle gitmek olmaz ki. Zeynep, gönderdiğin maillerin ulaşmadığını duyduğun zaman yaptığın gibi, al sana al sana hadi bu sefer de gitme de görevim diyerek göndereceğin maillerle yine posta kutusunu doldurmanı bekliyor, Necdet Can bilgisayara çok daldı bu ara; kitap getir onlara eskiden olduğu gibi.

Hadi baba yapma kalk artık, gel taze şarap içelim seninle yine, vuralım sohbetin gözüne.

Yasemin Akçam

Dursun Akçam...

Ellerin üşüyordu biliyordum...

Kapı aralığında duruyordun, sessiz ve ürkek!..

Bir delişmen çocuk ağılıyordu tek başına ormanda; bir genç kız belki eyllülle çoğalıyordu uzak kentlerin birinde, bir aşk başlıyordu bilinmez türkülerin eşliğinde...

Dur oracıkta, başını göğşe çevir, kuşları göreceksin!..

Belki mavi bir rüzgârdır esen; bir çığlık, belki bir denizdir, ırmaktır konuşan ya da yitirilmiş aşklar durağında bir kadındır bekleyen!..

Haydi anlat uzun uzun!.. Okyanusa benzeyen gözlerinle, sırlısıklam olmuş bulutlar gibi ağla!..

Yarı aydınlık bir gece düşün, bir fırtınanın içine bırak kendini!..

Biliyorum, bunca acılar içinde yine ayaktasın!..

Yıllar önceye git bir sonbahar akşamında...

İrkil bir ölüm haberiyle...

2002 Mayıs'ında, Kuşadası'nda bir akşamüstü, tam karşımda oturuyordu. Dursun Akçam...

Yorgun muydu, hasta mıydı bilmiyordum...

Önce ben konuşmuştum uzun uzun...

Sonra sorular gelmişti!..

Gözlerinde bir hüzn vardı, bir özlem!..

Dalıp dalıp gidiyordu...

Mavisi çalınmış bir denizde, anlatılması güç duygular içindeydim dün sabah...

Anılarım canlanmıştı!..

Yitip giden yılların, o bitmeyen hüznlerin ve acıların gerisinde yapayalnız, tek başıyordum!..

* * *

Alçalan sis bulutlarının içinde hep taze güzellikleri aramıştı Dursun Akçam; sevgiyi, dostluğu, barışı, özgürlüğü yaşam biçimi edinmişti!..

Gecenin kanat çırttığı bir yaz akşamında oturup sohbet etmiştim Dursun Akçam'la uzun uzun...

Dün sabah Cumhuriyet'te ölüm haberini okudum..
 Edremit Körfezi'ne gün düşerken anıların derinliğinde kayboldum.
 O anda Özkan Mert'in dizelerini anımsadım:
*"Direy ey kalbim
 Direy hayâsızlığa
 Namussuzluğa
 Direy kötüyey
 Çirkine, yanlışa
 Direy yenilme."*

* * *

Genç bir yürekle dünyaya karşı çıkan Dursun Akçam, tıpkı Özkan Mert gibi haykırıyordu hayasızlığa ve namussuzluğa karşı!..
 Yaşamayı seviyordu, insanları da!..
 Bir ırmak gibi coşkulu, dağların zirveleri gibi onurluydu!..
 Güzel düşler kurmuştu, güzel günler de görmüştü..
 Dursun Akçam da Özkan Mert gibi toprağından sökülmüş ağaçlar gibi, sigaradan düşen kül gibiydi!..
 Ama bir bıçak gibi keskindi gözleri!..
 Sen şimdi kapı aralığında çırılçıplak bir kentin çıplak yüzleriyle karşı karşıyasın!..
 Gözlerinde çiy taneleri..
 Ellerin üşüyor biliyorum..
 Ağlamak istiyorsun ağlayamıyorsun!..
 Bu kaçış bir sürgün müydü, haydi anlat bana!..
 Hesapsız duygularını koy ortaya!..
 Nihat Behram gibi hüzünden bir kanaviçe ör, uzun uzun ağlamak için güdülen hasreti gözlerinin içine koy!..
 Uzun soluklu bir gecede denize bakarken, İyonya'yı usul usul solurken, İda Dağı eteklerinde güz çiçeklerini toplarken subaşında ürkütülmüş ceylanı düşün!..
 Bir çığılık at!..
 Yum gözlerini, şairi dinle:

“Seni birazdan ay batarken anacağım
Fakat unutma ki yaşamak
Sonsuz bir tatla onarıyor
Hırçın bir çocuğun ısırdığı elmayı”

* * *

Bir mayıs akşamıydı...

Kuşadası'nda, o eski ahşap evin bahçesinde konuşmuş, sonra soruları yanıtlamıştım..

Dursun Akçam hasta mıydı, yorgun muydu bilmiyorum!...

Öykülerini, romanlarını anımsamaya çalışıyorum Dursun Akçam'ın

“Sevdam Ürktü”de gurbetçilerin yalnızlık duygusunu anlatıyordu Akçam. “Dağların Sultanı”nda okumasız, yazmasız bir Kürt'ün Almanya'daki dramı..

12 Eylül 1980 sonrası Almanya'ya gittiğinde 50 yaşındaydı, 1991'de döndüğünde ise 61...

Türkiye'ye döndüğünde gözaltına alınmıştı...

O gün gözlerinde hüznün, acı, özlem ve sevinç vardı...

Çok sevdiği ülkesine dönmüştü!..

Gözaltı, hapislik ve sürgün yılları; Ardahan'ın Ölçek köyünde başlayan yaşam yolculuğu, önceki gün Ankara'da noktalandı...

Geride sadece anılar kitaplar ve onurlu bir yaşam kaldı...

İçimi acıtan ise Cumhuriyet'in dışında hiçbir gazetede ne Dursun Akçam'ın ölümü, ne de Ruhi Su'nun anma günü haberinin olmayıştı...

Hikmet ÇETİNKAYA
Cumhuriyet Gazetesi

Bursa'ya Ütopik Mektup*

Merhaba Bursa,

Bu, sana senden yazdığım ilk ve son mektup olacak. Göçebe ruhu mu hayata bağlayan varlık ve inanç parçaları bir bir koptukça yerlerin-

den, ben, içimden akıp gelen karşı konulmaz bir güçle sürükleniyorum köklerimi bulabileceğimi sandığım o uzak ülkelere doğru; sense, gide-rek kalınlaşan bir sis perdesi arkasında kalmış eski ve güzel bir düş gibi uzaklaşıyorsun benden. Yollarımız bir daha kesişir mi, hiç bilmem...

Her şeye karşın, 7. Bursa Edebiyat Günleri'ne katılmış, Çınarlı Kentin Dili'ne Kafdağı'nın ardından kaynayan destansı dilini dokundurmayaya gelmiş babamın, Dursun Akçam'ın da sendeki değişiklikleri görmesini isterdim. 2002 Mart'ının son günleriydi, onun da sana son uğrayışı... Ne çok konuşmuştuk seni Bursa... Bursa tarihinden, eski Bursa coğrafyasından ve Tanpınar'dan bize kalanlarla o gün yaşadığımız Bursa'yı birlikte duyumsamış, birlikte anlamaya çalışmıştık. Senin o ünlü yazarının, sağ ve sol siyasal kanatlardan kendine yönelmiş eleştiriler karşısında söylediği gibi, yalnızca "mâruz ve müşahid" olmanın bedelini mi ödemişti o eski şehir, bu yeni kent?

Adından hülyalı aşklar, su sesleriyle kanat şakırtılarının şarkıları taşan, yeşil ovasından bitmez bereketler ve doyumsuz tatlar fıskıran, ulu çınarlarında tarihle çekincesiz yüzleşmenin ve zamana meydan okumanın rüzgârları salınan senin, Bursa şehrinin, inanılmaz bir göç dalgası ve doğaya saldırı çılgınlığı altında kaldığın, o efsane kimliğiyle neredeyse ölümün eşliğine vardığın, kendin olana hiç benzemeyen, sıradan, öylesine, gelişigüzel bir kente dönüştüğünün acı gerçeğiydi içimizi yakan.

Ankara'dan kente ilk girişte, güneşi tutuklarcasına bitleştirilmiş, karmakarışık yapılaşmış, güzellik adına ne varsa tümüne inat duran yapının üstünde göğe yükselmiş demir çubuklarla Nilüfer ovasını boğmuş pis kokular karşılıyordu gelenleri. İnsan denen yaratığın, açgözlülüğünün ve sefaletin sembolü paraya, mala bunca tutkunluğunu şaşkınlıkla izliyor, kendi özüne ve tarihine nasıl düşmanca saldırdığına tanıklık ediyordu Bursa'nın o ölüme yatmış yeni zamanı. Servetinin tamamına yakınıni harcayarak şehre iki yüz çeşme yaptıran, onları, "sevdiğinin boynuna su seslerinden çelenkler, sabahın uyanışına inci dizileri gibi dökülen ve akşamların gurbetinde büyük mücevherlerin parıltısıyla tutuşan gerdanlık" gibi sana armağan eden Karaçelebizâde Aziz Efendi de insandı, onun çeşmelerini hoyratlıkla kurutan, kendi yapısının duvarını, balkonunu komşusuna ait alana on santim kaydırmak için olmadık hileyi,

* (Bu metin, Osmanoğlu Belediyesi tarafından Ahmet Hamdi Tanpınar anısına düzenlenen "Bursa'ya Ütopik Mektup" yarışmasında ikinci olmuş ve kitaplaştırılan aday yapıtlar arasında yayınlanmıştır.)

cambazlığı yapan da, kendi cenneti için başkalarına cehennemi “hak” gören de... Ruhumuzla bedenimiz arasındaki boşluktan kimi zaman şir sızıyordu içimize, kimi zaman dizginlenemez bir öfke, kimi zaman da doymak bilmeyen bir açgözlülük... Bu sızıntının ayırımına varabilsek, onu görünür kılabilseydik, insanoglunun yedi bin yıldır aradığı gerçeğe de biraz yaklaşmış olacaktık sanırım.

İnsanoglu kendi yaşamının kaynaklarına büyük bir açgözlülükle saldırıyordu. Suyu, toprağı, ateşi, hatta diğer insanı, “öteki”ni çoktan parçalamıştı... Gelgeç konuk olduğu bu dünyada, kendinden ayrı düştüğünde hiçbir anlamı olmayacak dünya malına sahip olma arzusu ve yalnızca kendine ait kılma tutkusu, belki de kendi için var olmayı bir türlü öğrenememiş insanın kendi varoluşu karşısındaki şaşkınlığının en büyük sıçraması, doğaüstü davranışın en büyük saplantısıydı. Köyden kentte o büyük göçüşle birlikte, doğal suyun damacanelerle şişelerin içinde paranın saltanatına tahtirevan kılındığına tanıklık etmişti insan. Toprak, yüzlerce yıldır, kardeşçe yaşam kuruluşunun dirlik düzenindeki ortak sevgili, tanrı bereketi olmaktan çıkmış, yıkılış derebeyleşmesinin kesim düzeninde kapanın elinde kalmıştı. Ateşin uysal sevgilisi, doyuran, ısıtan, ruhları okşayan ve örten yeşil ormanlar yok edilirken, yeni çağın kara sıvısı, açgözlü insanın oyuncağı petrol ateşi, bomba olup, ölüm olup yağmıştı dünyanın tüm parası az, çoğula katılma inancı boyundan aşmış yoksul insanların başına.

Sıra havanın parçalanıp paylaşılmasına gelmişti demek... Onun için mi göğe yükselmişti o yüreğimizi yakan demir çubuk uçları?

Senin ölümsüz yazarın Tanpınar, yıllar önce, “Şimdiye kadar gördüğüm şehirler içinde Bursa kadar muayyen bir devrin malı olan bir başkasını hatırlamıyorum. Fetihden 1453 senesine kadar geçen 130 sene, sadece baştanbaşa ve iliklerine kadar bir Türk şehri olmasına yetmemiş, aynı zamanda onun manevi çehresine gelecek zaman için hiç değişmeyecek şekilde tesbit etmiştir. Uğradığı değişiklikler, felâketler ve ihmâller, kaydettiği ileri ve mesut merhaleler ne olursa olsun, o hep bu ilk kuruluş çağının havasını saklar, onun arasından bizimle konuşur, onun şiiirini teneffüs eder.(...) Bu hakikati gayet iyi gören ve anlayan Evliya Çelebi, Bursa’dan bahsederken ‘ruhaniyetli bir şehirdir’ der. (...) Dedelerimiz bu mucize ile ve onun etrafına taşıdığı imanla Bursa’nın ve İstanbul’un çehresini değiştirdiler, onları yarım asır içinde halis Türk ve Müslüman yaptılar. Yirmi otuz senelik bir zaman içinde Bursa’nın ve İstanbul’un yıkıl-

mış Şarki Roma manzarası ortadan silindi...” diyordu. Bu saptamanın dilinde gizlenen şey, fetihten öncesine hoyratça davranışın ayıblı olabilir miydi? Bitinia’nın, Bizans’ın tarihi nerede kalmıştı? Tanpınar’ın ölümünden sonra, kendinden öncekini silip yok etmek için saldıran göç dalgalarına ne diyecektik? Ustalarının ruhlarını kesme taşlarında taşıyan tarihi yapıları, betonun çirkinliği içinde bugünden utanırca gizleyip yok eden, akarsu yataklarını çöplüğe dönüştüren, “*beyaz zafer ve ganimet çiçeği*” Nilüfer Sultan’ın “*şiiir ve cazibeyi*” çağrıştıran adını, dayanılmaz iğrenç kokular saçan koyu renkli bir dereye, deterjanlı çamura, zifte bulayan, bereket ovalarını, fabrika dumanlarıyla, yoksulluk ve işsizliğe koşut olarak sayıları artan dışalım jiplerin yarıştığı asfalt yollarla parçalayan, tüm güzelliklerin üzerine doymaz ve aymaz benliklerin kapkara hırsını seren, Bursa’yı bir kez daha baştan aşağı değiştiren ve sanki bir kez daha değişemez kılan insanı nasıl kınayacaktık?

Hangi köşede unutulmuş bir tarih kitabının öylesine uğranılmış bir dizesiydi, “*su sesi ve kanat şakırtısından billur bir avize*” olmuş o Bursa zamanı?

Tarih, kendisine saygı duymayan Bursa’dan, senden intikam almıştı sanki.

Tam ölümün eşiğinde diyorduk Bursa’nın şiiri, yeşili, şarkısı, o masalsı tarihi için ki, bir şeyler değişmeye başladı... Tanpınar’ın bir akşamın loş ışığı içinde Hüdavendigâr Camii’ne gidip aramayı düşündüğü, yıllar öncesinden anımsadığı o çocuksu gülüşün yaşamın başka bir u-cundan yeniden belirmiş olmasıydı belki de neden. “*Bu gülüş, bütün o taşlarda dinlenen ve geçmiş zamanı tahayyül eden ölüm’e güneşten, aydınlıktan, çok sevdikten sonra açık gözlerle bırakılıp gidilen her şeyden toplanmış bir ithaftı. Emindim ki orada, o sessiz taşlara sinmiş ruhlar, kendilerini bu gülüşle bir an, yeni açmış bir gül fidanı gibi taze, ıtırılı ve mesut buldular*” diye anlatır Tanpınar.

Evet Bursa; Tanpınar’ın da yıllar sonra yeniden andığı ve bugün seni baştan aşağı bir kez daha değiştiren, benim sana taşıdığım o gizemli gülüş olmalıydı. Onu babamdan ödünç alıp getirmiştim sana Bursa. Ölümün hem ertesinde, hem öncesindeki bir sabah zamanı, hayatı çok seven ve yakın bir gelecekte ölüme yazgılı olduğunu bilen, aykırı ruhlu bir babada, birdenbire karşıma çıkıvermişti o gülüş. Yine hastanedeydik o gece, umudumuz kesilmişti artık. Uzun ve bitmeyen karanlık saatler boyunca komalarda çırpınmış, terler dökmüş, hallusinasyonlar görmüş-

tü babam; ölümlere gidip gidip geri gelmişti. Güneş doğarken, birden uyanıp doğruluverdi... Bilinci açılmış, günlerdir anlaşılmaz olmuş konuşması düzelmişti. Yüzünde, tam da Tanpınar'ın betimlediği, hepimizin gizine ermemiz gereken o müthiş gülüş duruyordu. Gece boyunca, ölmüş babasının onu yanına çağırdığını, bir gazetede yayınlanmış kendi ölüm duyurusunu okuduğunu söylüyordu gülerek. Ölümlerden kıl payı çıkmıştı ama kanserliydi, yine ölümdü onu bekleyen. Oysa ölmeyecek gibi gülüyordu bana ve karşısındaki pencereden az önce doğmuş, çok uzaklardaki o Kafdağı ülkesinden ona yetmiş yıllık ayrılığın altın parıltılarını, su boylarına diktği söğütlerin şarkılarını, çiçekli yaylaları kaplamış arı vızıltılarını, gün yanığı yüzlü köylü çocuklarının öğretmenlerinin ateşiyle, onun ışığıyla aydınlanmış yüreklerini taşıyan güneşe... Çay istedi. İki yüz metre uzaktaki ilkyardım kantininden naylon bir bardakla, son çayı olabileceğini bilerek, ellerimi ve içimi yaka yaka çay taşıdım ona. Ölümünden sonra ve ölümünden önce, günaydın sana güneş, günaydın çok sevdiğim yaşam, günaydın ellerinde tutamayacağı hayatı bana taşımaya çalışan oğul, günaydın çok uzaklarında son yolculuğuma hazırlandığım ve bir daha dönemeyeceğim çimenli çiçekli dağlar, günaydın bir bardak çayın buruk tadı, buğusu, kokusu, yetmiş altı yıllık ömrün her ânı artık vazgeçilemez olmuş anısı, hepinize günaydın ve beni unutmayın sakın... diyordu gülüşü, o gülüşe tanık olmuş oğlunda kalmış bakışı.

Onu Karşıyaka'da, kimsenin malı mülkü olamayacak bir toprak parçasına yalınayak bıraktıktan sonra sana döndüm Bursa. Şehre girerken, babamın o sabahki gülüşü vardı yüzümde. O yüzle, o gülüşte taşınan anlamla karşılaştın sen ve birden değişmeye başladın. *"Beş Şehir"* denemesini, *"kaybolan şeylerin ardından duyulan üzüntü ile yeniye karşı beslenen iştihak"* diye tanımlayan yazarının sesini yeniden duymuştun, bir kez daha *"ruhaniyetli bir şehir"* olmanın yoluna koyulmuştun.

Yapıların üstündeki ucu açık bırakılmış demir çubuklar söküldü yerlerinden; bir kat daha edinme hırsı yerine, barınma, hayatı sevdikleriyle paylaşma istenciyle kurulan yeni yapılar, her an güneşe, aya, yıldızlara gülen kiremit çatılarla kapatıldı. Komşularının evlerine gölgesi düşen iğreti tüm katları yıktı Bursalılar. Sokaklarda, güneşin, özgürce büyüyen ağaçların, dünya malına metelik vermeyen mertliğin, çocukluğun ve herkesin sevgilisi hayvanların bayramı var. Yıllarca yol boylarında ezilmiş, parçalanmış bedenleri sergilenen köpek ve kedi yavruları için şim-

di bakımevleri yapıldı, türün sürdürümünü sağlayacak ölçüde kısırlaştırıldı hayvanlar. Bursalılar yiyecek ve sevgi taşıyor onlara. Dere boylarına atılmış naylon poşetleri, çürümüş çöpleri, ne kadar pislik varsa gözleri ve ruhları kirleten, tümünü elbirliğiyle topladı şehir halkı. Tüm fabrikalara ve kanalizasyon akıntılarına arıtma sistemleri kuruldu. Dağlardaki kaçak yapılar elbirliğiyle kaldırıldı, su yatakları temizlendi. Duru sular akar oldu tüm dere boylarından, arınmış, yeniden çiçek kokularıyla, kanat şakırtılarıyla bezenmiş Nilüfer ovasına doğru. Davullar zurnalar çalındı doğa temizlenirken. El ele kol kola çalıştılar genç kızlar ve bıçkın delikanlılar, en güzel, en gösterişli giysileriyle, kız oğlan birlikte halaylar tutup yöresel oyunlar oynadılar. Sana ülkenin ve dünyanın dört bir yanından, seni umut bilerek taşınmış insanlar, bir kez daha Bursa'da buluşmanın coşkusuyla yaşadılar.

Yeniden doğuşun, yaşamı sevmenin, insanca varoluş bilincinin uyanışı onuruna yapılan kutlamaların en önemli anlarından birisi de, kuşkusuz, şehrin altın anahtarının Fehim Usta'ya verilmesiydi. Bilirsin Fehim Usta'yı Bursa... Demirtaş Sanayi Bölgesi'ne İstanbul yolundan girişte, ana caddenin iki yüz metre kadar ilerisinde, sağdaki bir fabrikada depo sorumlusudur o; Balkan göçeri binlerce evladından birisi... İşinden arta kalan tüm zamanını fabrika bahçesinde çalışarak geçirir; fabrikaların o bereket ovasına verdiği zararları bedeniyle ve ruhuyla örtmek için çırpınır sanki. Renk renk çiçekler, boy boy fidanlar yetiştirir bahçesinde. Yollarda kamyonların ezdiği, otomobillerin sakat bıraktığı kedileri, köpekleri besler, yaralarını sarar ıslak gözleriyle. Bahçesinin dört köşesinde al kanatlı güvercinler uçuşur, şen serçeler şarkılar söyler, tavşanlar, tavuklar gezinir çimenlerinde, kazlar, ördekler yüzer kendi elleriyle yaptığı şirin havuzda... O bahçeyi bir kez gezen, ruhunun tüm kapılarını kapatır öfkeye, hırsa, açgözlülüğe, yararçı aklın doymak bilmeyen saldırısına; tepeden tırnağa duyguya, şiire keser... Hele de insanın peşini hiç bırakmayan, küçücük gözlerinde, kahverengi gagasında, ikide bir çırparak yaşamı ve ustasını selamladığı rengârenk kanatlarında, evrenin tüm sevinçlerini taşıyan o erkek ördeği mutlak görmeli, öyküsünü dinlemelisin Fehim Usta'dan sevgili Bursa. Fabrika mutfağı için bir şeyler almaya pazar yerine gitmişmiş Fehim Usta. Bir de bakar ki, köşenin birinde bir yaşlı kadın ağlar, bu parlak renkli şirin ördek de gagasıyla ona uzanmaya, okşayıp avutmaya çalışır... Ne ağlıyorsun ana diye sorar Fehim Usta, anlatır kadın. Bu gördüğün ördeği yavruyken almıştık oğulcu-

ğum, evde torunuma oyuncak olsun diye, büyüdü, eve odaya sığmaz oldu; gücümüz de onu beslemeye yetmez oldu, der. Satacağım şimdi onu; torunum evde ağlar, ben de burada; alıp da kesecekler buncağızı diye... İçi bir hoş olur Fehim Usta'nın, üzülme hiç sen bre ana der, ördeğin hiç kesilmeyecek, ben alacağım, ben bakacağım ona, Demirtaş'ın en güzel bahçesinde... Alır getirir ördeği. Gün o gündür burada yaşar; gelenin gidenin ardından, paytak paytak sevgisiyle, Fehim Usta'nın yanına kattığı beyaz kanatlı sevgiliyle gezinir.

Fehim Usta'ya verilen anahtarın onun boynunda parlıyor şimdi Bursa... Tanpınar'ın bir akşamüstü Hüdavendigâr Camii'nde aramaya çıktığı, on yıllar sonra benim bir ölümün sonrasında ve başka bir ölümün öncesinde babamın yüzünde bulduğum o gülüş gibi...

Sen Tanpınar'ı andıkça sevgili Bursa, ben de babamı anımsayacağım; Fehim Usta'nın bahçesine uğrayıp, bir bardak sıcak çayın buğusunda, kokusunda, insan gibi yaşamış tüm insanlar tadındaki şiiri, sevgiyi, yeşili selamlayacağım. Ne ellerim yanacak artık, ne de yüreğim... Ölümlü olmak, ölümlü olduğumuzu bilerek yaşamak bize verilmiş en büyük ceza ise, acıyı, sevinci, şiiri paylaşmak, erdemi alkışlamak, ondan daha büyük armağandır diyeceğim; bunu sen öğrettin bana... Geçmişin sanatı, kendini, günümüz insanının kendi tarihsel rolünü kararlaştırırken yaptığı seçimlerde gerçekleştirebilmişse sanat olabilmiştir ancak. Ölümün kendisi de, bilene, bir yeniden doğuş değil mi, ey sevgili Bursa!

A. Alper Akçam

1 Aralık 2003, Bursa

Anadolu Gerçeğinin Unutulmaz Yazarı

Yazarlarımızın ölümünden sonra yazılanlara bakıyorum, hepimizi suçluyorum.

Yaşarken unutuyoruz, onların değerini bize ölüm hatırlatıyor.

Dursun Akçam gibi yazarların yaşamları birer trajik serüvendir, eserleri de bunların unutulmaz birer edebi belgesi.

O da çile çeken bir kuşağın simgelerinden biridir, tanıklığıyla da önemlidir.

Gazetelerde çıkan biyografisini yazıma almayacağım.

Tanıdığım Dursun Akçam, güler yüzlü, doğrucu, -dürüst sözü yeterli değil burada- çektiği çileyi de olağanmış gibi gören, bundan yüksünmeyen ama bizim siyasal, toplumsal, edebi tarihimize de bütün ustalığıyla bırakan dirençli bir yazardı. Sinmeyen, sindirilemeyen kuşaktandı.

Simavi Yayınları'nı yönetirken, Sevdam Ürktü kitabını yayımladım, dostluğumuz pekişti.

Yıllar içinde kâh Frankfurt Kitap Fuarı'nda, kâh daha sonra Türkiye'deki fuarlarda karşılaştık, konuştuk.

Gerçekçi Türk edebiyatının ustalarından biriydi, köy gerçeğini anlamadan, Anadolu'nun en ıssız köyelerine gitmeden, yaşamadan, Doğu'yu sindirmeden, bu ülkeyi, insanını anlamanın, algılamının mümkün olmadığını, eserleriyle öğretti.

Bir çırpıda silinmek istenen, Köy Romanı'nın, Köy Edebiyatı'nın bizim edebiyatımızın gerçekçilik serüvenindeki yerini onu okuyunca yeniden keşfettik.

* * *

Ölenlerin ardından ağıt yazarız, kadrini bilemedik diye hayıflanırız ama onun eserlerinden söz etmeyiz.

Oysa dost acılarının, yeni edebiyat okumalarını sağlayacağını düşünmek bile beni teselli ediyor.

Kafdağı'nın Ardı'nı mutlaka okuyun.

Romanın başındaki "Niye Erken Doğurdun?" girişinin son cümlesi, bir romanın sunumu değil, bir ömrün özetidir:

"Benimle başlayan ama benimle bitmeyen, altta kalan insanın dramı, dün nasılsa, üç aşağı, beş yukarı bugün de böyle. Sözü uzatmadan kaldığımız yerden sürdürelim."

Dursun Akçam'ın "12 Eylül Askeri Darbesinden Nasıl Kaçtım" yazısını okurken, kızmakla gülmek arasında gidip geldim. Her darbenin potansiyel hedeflerinden biriydi.

Alper Akçam'ın yazısını okuduğumda, Ardahan'da yapılan şaşır-dım diyemem ama utandım.

Oysa Ardahan'da heykeli dikilmeliydi, bir kültür merkezine adı verilmeliydi, adına ödüller düzenlenmeliydi. Ardahan'da kültür yetkilileri yerine onunla meşgul(!) olmayı jandarma üstlenmiş.

Dursun Akçam'ın eserleri çetin Doğu Anadolu yaşamının gerçek öykülerdir, romanlardır.

Maral'daki öyküleri okuduğunuzda, Doğu Anadolu üzerine yeniden düşünme ihtiyacı duyarsınız. Behçet Necatigil'in o öykülerde dikkatimizi çektiği şey; köylü-aydın arasındaki mesafeye bakışı, bugün bile bitmemiş bir uyumsuzluğu dile getirişidir.

Ardından yazılanlarda, onun edebiyatçı kişiliğine gereğince değinildiği kanısında değilim.

* * *

Dursun Akçam'ı yeniden okuyun, bir Anadolu aydınının, yaşamından gelen gözlemciliğin önemini fark edeceksiniz.

Doğan HIZLAN
Hürriyet Gazetesi

Bir Aydın: Dursun Akçam

"Baba, askerlik öğretmeni bu sefer bana 'Sen kafayı üşütmüştün' dedi." Babam çok kızdı; "Sen de ona haftaya, ben kışla nöbeti tutmadım, kışla nöbeti tutan sensin, asıl sen kafayı üşütmüştün dersin."

Lise ikinci veya son sınıfta idim. Askerlik dersimize Hitler hayranı bir subay gelirdi. Hemen her ders tartışırdık. Tartışmaları babama anlattırdım, o da bir dahaki sefere ne söylemem gerektiğini öğretirdi bana. Bir sonraki hafta, tartışmada, askerlik öğretmenim bana laf yetiştiremedi ve tekrar 'Sen kafayı üşütmüştün' dedi. Ben de babamın ezberlettiği cümleyi yapıştırdım. Askerlik hocası, beni tekme tokat sınıftan attı. Dayak yemiş olmam çok önemli değildi babam için, "Hah", dedi "ağzının payını almış eşşek oğlu eşşek."

'Sesinizi çıkaracaksınız'

Yukarıdaki anımı, onun, alışılmıyın dışında bir kişiliğe sahip olduğun anlatmak için aktardım. Normalde, babalar, anneler, çocuklarına 'Yapma, etme, uslu dur, sana mı kalmış,' falan gibi şeyler söylerler. Öyle değildi babam. Aksine bize hep, haksızlığa, adaletsizliğe karşı sesimizi çıkarmamızı öğütlerdi.

Ülkenin içinde bulunduğu durumun, babama göre kıssadan hisse

tek bir nedeni vardı: “Bu millet koyun gibidir, inek gibidir, başına da ne geliyorsa müstahaktır, siz öyle olmayacaksınız. Eğer bu ülkede hoşnut olmadığınız bir şeylerin değişmesini istiyorsanız, başkası ses çıkarıyor mu diye bakmayacaksınız, ilk sesi siz çıkaracaksınız.”

Kuralını bir kez bozdu

Tüm ömrü boyunca, bizlere yönelik bu kuralını, en azından bana karşı, bir kere bozdu babam. 19 yaşındaydım. 1972 Mart ayında, Tokat'ın Kızıldere Köyü'nde Mahir Çayan ve arkadaşlarının öldürülmesinden ya birkaç gün önce ya da biraz sonraydı.

Mahir'in yazdığı 'Kesintisiz Devrim II' adlı bir yazının pembe pelür kâğıtlarda bir kopyasını eve getirmiştim. Bu yazıya sahip olan ilk 5-10 kişiden biri idim galiba. Evde saklamama rağmen nasılsa görmüştü babam yazıyı. Üstüme yürüdü, tokat attı mı hatırlamıyorum. Ama, “Sen delirdin mi?”, dediğini hatırlıyorum. “Öldürürler seni, sağ bırakmazlar bu yazıyı bulurlarsa? Sen hangi eve getirdiğinin farkında mısın bu yazıyı?” Kendisi zaten yeni çıkmıştı hapisten ve sanığı olduğu Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) davası hâlâ sürüyordu. “Ulan şuraya bak be, biz faşizmi dışarıda zannediyorduk, meğer faşizm bizim eve girmiş”, dedim, kapıyı çektim, çıktım, galiba bir hafta kadar da eve gelmedim.

İleri yaşlarımızda, ne zaman, babama takılmak istesem, Askerlik hocası hikâyesini anlatır ve “Bizi baştan çıkartan sendin be baba” derdim. Babam da, “Yok o kadar da değil”, der ve bu ikinci hikâyeyi anlatırdı.

Babamdı, arkadaşım, dostumdu,

Onun ölümü, benim için sözün ve yazının bittiği yer. Çünkü ben bir tek babamı kaybetmedim. Çok yakın bir arkadaşımı, dostumu kaybettim. O bizim kuşağın “Dursun Amca”sıydı. 1981 askeri darbe sonrası, Almanya'da Demokrat Türkiye gazetesini birlikte çıkarttığımız dönemde, arkadaşlarımın yanında 'baba' diyemiyordum ona, 'Dursun Amca' diyordum. Bazen de arkadaşlar, toplantılarda beni zor durumdan kurtarmak için, ona 'Baba' diyorlardı. Benim kuşağım, babasını, Dursun Amca'sını kaybetti. Aslında, fikirlerimizi, örgütlenme ve iş görme tarzımızı pek beğendiğini söyleyemem, alay ettiği de çok olurdu; onun gözünde bir sürü 'dığa' idik, 'cello-cüllo' idik, (bizim yörede çocukları aşağılamak, azarlamak için kullanılan sözler); ona göre, 'çelik-çomak' oynuyorduk. Yurtdışına bile kendi imkânlarıyla çıkmıştı; “Ulan koca örgüt

olduğunuzu, devrim yapacağınızı söylüyorsunuz, bir beni bile yurtdışına çıkaramadınız”, diye takılırdı hep. Ama, gençlerin haksızlık ve adaletsizliğe karşı o isyankâr ruhlarını, direnme arzularını severdi. İsyankâr olmayan hiçbir şey değiştiremezdi. Bu nedenle, 1970’li yılların o isyan ateşinin, o direnme ruhunun bir parçası olmakta hiç tereddüt göstermemişti.

‘Kuşadası hayat dolu’

Kendisi de öyle bir ruha sahipti. Yaşlandığını bile kabul etmiyordu. Geçmiş konusunda yapılmak istenen tüm röportaj önerilerini reddederdi; “Öleceğimi zannediyorlar” derdi. Kuşadası’na yerleşme nedenlerinden birisi de buydu. Ona göre Ankara, mezarlıktan önceki musalla taşına dönmüştü, orada arkadaşları tek tek ölüyordu; Kuşadası ise, hele yazları ‘cıvil cıvıldı, hayat doluydu.’

Hastalık, doktor yüzü görmemişti. Bizim, çocuklarının, sürekli ilaç hastane kapılarında dolaşmamızla dalga geçerdi. “Bizde çürükler zaten öldü” derdi, “sağlamlar kaldık...” Hayata öylesine bağlı idi ki, hastalığını, hasta olarak yaşamayı bile kabul edemedi. Babamın, sanatçı, edebiyatçı kişiliği üzerine söz söylemek bana düşmez. Ama, ‘toplumcu gerçekçi’ edebiyatın önemli temsilcilerinden birisi sayılıyordu. Kafdağı’nın Ardı, onun bu alandaki en güçlü yapıtı belki ama bu eser benim için bir başka açıdan önemli. Babamı, Kafdağı’nın Ardı ile birlikte tanıdım, desem abartmış olmam. Oradaki hikâyelerin tümüne yakını yabancımdı, bilmiyordum. Daha önce hiç anlatmamıştı.

Ardahan’ın ‘kuş uçmaz kervan geçmez’ yoksul bir köyünden, yiyecek ekmek bulamadıkları için, dağda, bayırda, ot otlamak zorunda kalan yoksul bir aileden geliyordu. Okuyabilmek için verdiği mücadele bir destan gibidir babamın. Kim bugün okuyabilmek için, evden kaçır, dört saat karda kıyamette yol gider? Kim bugün, kapısından kovulduğu okulun bacasından içeri zorla girer? Kim bugün 9-10 yaşında, bir havan ahırında yatar ve yıllarca bok temizler? Kim bugün bir üst okula kaydolmak için günlerce aç, susuz yol gider?

Babam bunların hepsini yapmıştı. Köy, açlık, yoksulluk, tahsildar baskısı, jandarma dayacağı demektir. Ve daha da önemlisi, tüm bunları bir kader olarak görmek, kurbanlık koyun gibi kaderine razı olmak bunu ‘Allahın bir emri’ olarak yorumlamak demektir.

Kafdağı’nın Ardı’nı okuyunca babamın niçin Mustafa Kemal’i sevdiğini, niçin, gerçek bir Jakoben olduğunu, başka türlü, daha iyi anla-

dım. Din, Kuran, imam onun için kendi çocukluğu demektir. Açlık, yoksulluk, karanlık demektir. Köylüler, tahsildar zulmünü, Jandarma baskısını Allah'tan biliyorlardı. Kaderlerine razıydılar. Babam razı değildi. Açlığa, yoksulluğa isyan ediyordu.

Doymak için 'cennet' arzusu!

İlk isyanı, yedi-sekiz yaşlarında idi. Kuran'ı ezberlemiş, müezzinlik yapıyordu. Ama karnı doymuyordu. Pilava, bir tane şekerle hasretti. İslam dininde çocukların melek sayıldıklarını, öldüklerinde cennete gideceklerini biliyordu. Cennet'te ise her türlü yiyecek vardı. Ölmeyi kurtuluş bilmiş ve ölmeye yatmıştı. Ama, çocuk yaşında o kadar dini bütün bir Müslüman olmasına, namazını, niyazını eksik etmemesine rağmen Allah onun canını bir türlü almıyordu. Aradığı kurtuluşu dinde, Kuran okumakta bulamayınca, bazı köylülerden adını duyduğu 'Köy Enstitüsü'ne koştu. Bunun Köy Enstitüleri olduğunu sonradan öğrendi.

Ama onun için ilk önce, Kuran'ı, müezzinliği bırakması, bir ilkokul bulması, onun bitirmesi gerekiyordu. Ama köyünde okul yoktu, şehre gitmesi gerekiyordu, oysa ne para ne de pul vardı. Ama tüm engelleri, inanılması çok zor bir inat, inanılması çok ama gerçekten çok zor bir inanç ve azimle aştı babam. Her bir satırını, 'Bu küçücük, körpecek çocuk nasıl yapar bunları' diye şaşkınlıkla, büyük bir hayranlıkla, ağlayarak okuduğum Kafdağı'nın Ardı'nda anlatır bunları. Babamın Köy Enstitüleri ile buluşması bir destan, bir efsane gibidir.

Yazın son görüştüğümde anlatmıştı bana. Engin Tonguç (Köy Enstitüleri'nin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç'un oğlu) kendisine, "Ben Kafdağı'nın Ardı'nı okuyunca Köy Enstitülerini anladım" demişti. "Ben de seni bu kitapla daha iyi tanıdım, daha iyi anladım baba", dedim. Kendisine alındığımı, küstüğümü söyledim. "Bunları ilk defa 50 yaşında bilmek çok acı veriyor bana" dedim. "Keşke, biz çocukken, bizi kucağına alsaydın ve anlatsaydın bu hikâyeleri". "Dinlemezsiniz be", dedi, kestirdi attı.

Yazmak istiyordu

Hayat hikâyesini yazmaya devam etmek istiyordu. 60'lı, 70'li yılları, öğretmen mücadelesini, 12 Mart 1971 askeri darbesi öncesi Doğan Avcıoğlu ve ekibi ile girdiği ilişkileri, ille de 1980'li yılların Hamburg'unu yazmak istiyordu. Rahmetli Aziz Nesin'le yaşadıkları pavyon macerasını, yedikleri dayağı anlatmak istiyordu. Yurtdışına kendisini ziyarete gelen onlarca aydın ile yaşadıkları benzeri maceraları yazmak istiyordu. Siyasi bir tarihten çok insan manzaralarını onu ilgilendiren.

O bildik, tanıdık isimleri hiç bilmediğimiz yönleri ile yazmak, anlatmak istiyordu. Adlarını doğrudan yazıp, yazmamakta tereddüt içindeydi. İkna etmeye çalışıyordum, “Allah’ın bildiğini kuldan saklama baba”, diyordum. O hikâyeleri anlatırken, yüzü gülüyordu. Arkadaşlarının her birisini adını anarken bile büyük bir sevgi, sıcaklık dolaşıyordu gözlerinde.

Hep yanımdaydı

Hayatımın her döneminde yanımda idi. Hiçbir zaman yalnız bırakmadı beni, her dönem en büyük destekçim oldu. Benden dolayı epey badireler de atlattı. Hamburg’da, PKK tarafından öldürüleceği istihbaratı nedeniyle, Hamburg polisi tarafından bir yıl korumaya alındı. Anası tarafından Kürt bir aileden gelen babamı kahretti bu durum. Tek bir kelime söylemedi, şikâyet etmedi ama babam.

Hele son yıllar, onun desteği çok ama çok önemliydi benim için. Tartıştığımız konular fikirler değildi onun öncelikle dikkate aldığı; bunlar da elbette önemliydi ama öyle veya böyle düşünebilirdi insan, “Bunda bir acayıplik yok Taner”, derdi; “farklı düşünmek eşyanın doğasında var.” Onun için ‘dik durup durmadığım’, savunduğum şey için bedel ödemeye hazır olup olmadığım daha önemliydi. Ve de en önemlisi, ‘haksızlığa ve adaletsizliğe karşı büyük bir öfke besleyip beslemediğim’. En çok 12 Mart 1980 sonrası, yurtdışından ‘özür mektupları’ yazarak geri dönen ve kendine aydın diyen insanlara öfke duyuyordu.

‘Yüreğinizin sesini boğmayın’

Herbert Marcuse, ABD ve Avrupa’da 1968 kuşağını etkileyen en önemli düşünürlerin başında gelir. Bu gün her biri Almanya’da çok önemli bilim adamı olan, dönemin gençlik hareketi önderleri kendisini, hastanede ölüm yatağında ziyaret ettiklerinde onlara tek bir öğütte bulunur. “Yüreğinizin sesini, yüreğinizin adaletsizlik ve haksızlığa öfkesini dinleyin ve o sesi hiçbir zaman boğmayın.” Babam benim için, kendi kuşağının, o yoksulluğa mahkum edilmiş insanların öfkesidir. Kendi kuşağının yürek feryadıdır. Aklımla verdiğim her kavgada bile o benim yüreğimin isyan ateşi, yüreğimin sesi olmaya devam edecek.

Taner AKÇAM
Radikal

Kafdağı'nın Ardındaki Akçam

Eskiden, hiç değilse öldüklerinde haber olurdu yazarlar...

Artık vefatlarıyla dahi anılmıyorlar.

Cumartesi günü, kadın kılığına giren Mehmet Ali Erbil'in, kasetini imzalayan Tarkan'ın, Güney Afrika'da sevgilisine yazdığı mesajı yanlışlıkla eşine geçen şaşkın milletvekilinin bile haberi varı da; Dursun Akçam'ın ölümüyle ilgili iki cümlecik yoktu büyük medyada...

Belki de iyidir böylesi:

Onların okuru Akçam'ı hâlâ hayatta sanıyor.

* * *

Kafdağı'nın ardından gelmişti Akçam...

13 doğum yapmış anası, 6'sını yaşatabilirdi. Çocuklarını karlı Ardahan dağlarında, sırtındaki heybeye sokup Rus ordusundan, Taşnak çetelerinden kaçırarak büyütüştü.

Yıllar sonra Doğulu anaların bebelerini "taş çorbası"yla beslemesinin öyküsünü yazarak Milliyet'in yarışmasında Karacan Röportaj Ödülünü kazanacaktı.

Peki nasıl olmuş da Ardahanlı bir yoksul çocuktan, böyle bir edebiyatçı doğmuştu?

* * *

Çünkü Cilavuz Köy Enstitüsü'nde okumuştur Akçam... Orada Gorki'yle, Tolstoy'la tanışmış, onlar gibi yazmaya çalışmıştı. Mezun olur olmaz girişti karanlıkla mücadelesine:

Gazi Eğitim Edebiyat bölümünde öğrencilik... edebiyat öğretmenliği... Sendika başkanlığı.. ve Türkiye'de her okur-yazar-düşünürün mecburi durağı:

Cezaevi...

12 Mart'ta tutuklanmış, tartaklanmış, hüküm giymiş, açığa alınmış, meslekten atılmış, gazeteciliğe başlamıştı. Milliyet de dahil pek çok gazetede makaleleriyle duyurdu sesini... 1976'da Türk Dil Kurumu roman ödülünü aldı. Benim kuşağım onu Demokrat gazetesiyle ve kendisi gibi asi oğullarıyla tanıdı. 12 Eylül'de yurtdışına çıktı. Yıllarca sürgün hayatı yaşadı. Ama yaşama ve yazma azmi, ülke sevgisi hiç azalmadı.

İki ay önce akciğer kanseri teşhisiyle Gazi Hastanesi'ne kaldırılmıştı.

En ağır komadan uyandığında bile ilkin kolundaki saatine baktığını söylüyor yakınları... öylesine tutkundu yaşama...

Ama küskündü de aynı zamanda...

Edebiyat dünyasınca yok sayılmıştı. O alemin himmet çemberine dahil değildi.

Ardahan da sahiplenmemişti onu... Ne bir sokağında adı, ne bir caddesinde izi vardı. "Sakıncalı"ydı. Geçen haziran, oğlu Alper'le gittiklerinde, onca yıl uğruna didindiği, okuttuğu, öykülerini yazdığı köylüleri "Bize bi iş bulmadın" diye sitem ettiğiinde yıkılmıştı.

Köylülerin bezirganlaşmasına, ülkenin gidişatına, aydınlanmanın tıkanışına ve artık kendisini taşıyamayan, yazdırmayan bedenine öfkeliydi; öylece döndü Kafdağı'nın ardına...

Küskünlüğü kağıda dökmek oğluna düştü. Ardahan'ın internet sitesinde (www.ardahan.org.tr) okudum Alper Akçam'ın yazısını:

"Mücadeleciydi, aykırıydı, yaşam sevinciyle doluydu; ve o benim babamdı" diye başlayan satırlarını, "Uğurlar olsun sana Kafdağı'nın çarıklı çocuğu!" diye noktalıyordu.

Biliyor musunuz; bu satırların yazarı, babasından devraldığı bayrakla 26 yıl, Anadolu'nun dört bir yanındaki SSK hastanelerinde doktorluk yapmıştı.

* * *

Neyse boş verelim şimdi bunları:

Duydunuz mu, Güney Afrika'da bir milletvekili, sevgilisine yazdığı "Özledim" mesajını yanlışlıkla eşine atmış. Galiba boşanacaklarmış.

Ne ayıp değil mi?

Can DÜNDAR
Milliyet

İnatçı Bir Işık Taşıyıcısı: Dursun Akçam

"Prometheus" diyordu Türkçe öğretmenim kürsüden "Tanrılardan ateşi çalıp karanlıkta yaşayan halka götürmekle, onlara yani halka yaşamak için aslında ne tanrılara ne de yöneticilere ihtiyaçları olmadığını

göstermiş oldu. Zeus'u çıldırtan ve Prometheus'u kartallara yem yapmasına yol açan esas neden, halkın salt ışığa kavuşması değil, ışığın bu gerçeği ortaya çıkarmasıdır."

Arkasından hep yaptığı gibi, ezberi değil öğrencinin düşünmesini ve yorum yapmasını sağlayacak özlü sorusunu yazdırdı defterimize:

"Prometeheus olayını günümüz Türkiye'sine uygulayacak olursak, kimler Zeus ve diğer tanrılara, kimler Prometheus'a benzetilebilir?"

Beş dakika içinde yanıtı yazıp ilk parmak kaldıran bendim... Tıpkı öğretmenim gibi, heyecandan soluğum tıkanarak okuyordum.. Elbetteki bugünkü düzenin sürmesinden yana olanlar Zeus ve diğer tanrıların bugünkü kopyalarıydı... Onlar halkın aydınlanmasını, gerçekleri görmesini istemedikleri için halkı karanlıkta yaşatmaya çalışıyorlar, böylece halkı bir sürü gibi sonsuza kadar yönetmeyi ve sömürmeyi amaçlıyorlardı... Ama bir de, halktan yana olanlar, devrimciler vardı ki, onlar da bu ülkenin bağımsızlığından, halkın aydınlıkta yaşamasından yanaydılar... halkın sömürülmesine karşıydılar... Bu yüzden tanrıların katındaki ışığı alıp halkı aydınlatmak için ölümü bile göze alıyorlardı... Tıpkı Prometheus gibi... Tepkisini görmek için kafamı kaldırdığımda gözlerinin gururla parladığını gördüm...

Yıl 1969'du, Demirlibağçe Ortaokulu 1. sınıf öğrencisiydim. Karşımdaki, hem öğretmenim hem babamdı. Öğretmenle öğrencisinin, babayla oğlun bilinçle bütünleştikleri, yüreklerinin birbirine aktığı ilk andı bu.

Öğretmendi, yazardı, edebiyatçıydı, gazeteciydi, sendikacıydı, devrimciydi, sanıktı, sürgündü, göçmendi... babamdı.

19 Eylül 2003 Cuma günü, Anadolu aydınlanması sıra dışı aydınlardan, yürekli Prometheus'larından birini, ben babamı kaybettim...

Öğretmen hareketinin yöneticilerinden biri olarak eylemden eyleme koşarken aynı zamanda bir yazar, bir gazeteci olarak da üretken olmayı hep sürdürdü. Kalemini hep doğrudan, güzelden, ezilenden, horlanandan, halktan yana kullandı; öykülerinde, röportajlarında hep içinden çıkıp geldiği Anadolu insanının çilesini, derdini ve kavgasını dile getirdi; "sırça köşkların seçkin aydını" değil ezilenlerin mücadelecisi ve inatçı bir kalemi olmayı tercih etti. Yalnızca yazar kimliğiyle yaşamak onun kişiliğine göre değildi; bu nedenle hep yaşamı dönüştürme mücadelesinin ön saflarında yer aldı. TÖS'ün kurucusu ve yöneticisi olarak

devrimci öğretmen mücadelesini örgütlerken, bu mücadelenin diğer toplum kesimlerinin mücadelesiyle bütünleşmesi için de çaba harcardı. Bir gün Erzurum'da bir öğretmen toplantısında, toplantıyı basmaya gelen gerici güruhuna karşı kürsüden haykırırken bir başka gün Dev-Genç'in anti-emperyalist yürüyüşünde gençlerle ya da tütün üreticilerinin Alaçam mitinginde köylülerle omuz omuzaydı.

Sürgünler, soruşturmalar, görevden el çektirmeler, açığa almalar, tutuklamalar O'nun dolayısıyla da bizlerin yaşamının kopmaz bir parçası olmuştu. 1960'lı yılların sonu ve 70'li yılların başlarında bizlerle, yani çocuklarıyla ilgilenecek çok az zamanı olurdu. Ben babamı, baba olarak evde daha az görürdüm; çoğunlukla da daktilosunun başında yazı yazarken; toplantılarda, eylemlerde konuşmacı olarak onu dinlerken ya da okulda öğretmenim olarak ders anlatırken daha çok beraber olduğumuzu söylersem durumu abartmış olmam. Onun bizlere değil de daha çok evin dışındaki dünyaya zaman ayırmasının üzerimizde olumsuz etkiler bıraktığını söyleyemem. Klasik bir baba rolünü hiçbir zaman yerine getirmedi ama böyle bir role de hiç talip olmamıştı zaten. O, çocuklarının hak ve adalet duygusu gelişmiş; haksızlığa karşı cesaretle düşüncelerini söyleyen, doğrudan ve haklıdan yana mücadele etmekten geri durmayan, onurlu ve kişilikli insanlar olmasını istedi. Bunu bizlere akıl satıp, öğütler vererek değil kendi yaşamıyla öğretmeye çalıştı. Bize tek bir defa bile kitap okuyun, ders çalışın demedi; ama çocukları aç kurtlar gibi kitap okudular, derslerini hep başarıyla geçip üniversite mezunu oldular. Asıl önemlisi, hiçbir zaman bize kendi fikirlerini empoze etmeye çalışmadı; bu konuda başka insanlara ayırdığı zamanın onda birini bile bizlere ayırmamıştır. Ama çocukları onun özlemini duyduğu eşitlikçi, özgürlükçü bir dünya düşüncesini benimsediler, farklı zamanlarda, farklı mekânlarda farklı konumlarda hep bu düşüncenin savunucusu ve mücadelecisi oldular.

Prometheus'un bana daha çok yakınlaştırdığı babamla ilişkim sonraki yıllarda daha çok bir yol arkadaşlığına, bir mücadele omuzdaşlığına dönüştü. 1970 yılında O, TÖS 2. Başkanı olarak 4 günlük öğretmen boykotunu örgütlemeye çalışırken, ben de boykotu desteklemek için bir grup arkadaşım ile birlikte okulun kapılarını tutarak herkesi boykota katılmaya çağırıyordum...

12 Mart Muhtırası'nın ardından başlayan karanlık günlerde tutuklanan babamla ilk ve uzun ayrılığımızı yaşadık. Lise 1'deydim. Milli Gü-

venlik Dersi'ne giren Albay, önceki yıllarda Taner ağabeyimin derslerde sürekli tartıştığı ve ağabeyime “ Sen kafayı üşütmüştün” deyince ağabeyimden “ Ben kışlada nöbet tutmuyorum ki, kafayı üşüteyim, kafayı üşütecek biri varsa o da sizsiniz” yanıtını alan tutucu albaydı. 12 Mart'ın ağır baskı koşullarına, babamın tutuklu olmasına aldırmadan, serdeki delikanlı cesaretiyle daha ilk derste albayla memleket meseleleri üzerine atışmaya başlamıştım. Bir gün yine oldukça sert geçen bir tartışmanın ardından adımı sordu ve devamında şu konuşma geçti aramızda:

“Dursun Akçam'ın oğlu musun?”

“Evet”

“Taner de ağabeyin mi oluyor”

“Evet”

“Baban nerede şimdi?”

“Tutuklu, Mamak Cezaevi'nde yatıyor.”

“Bu kafayla ilerde senin de gideceğin yer orası olacaktır.”

Albay'ın bu tehdit dolu öngörüsü yıllar sonra gerçek oldu ve 1971 yılında aylarca ziyaretçi olarak gittiğim Mamak Cezaevi'nin 80'li yıllarının sakinlerinden biri oldum. Ama babam hiç ziyaretime gelemedi, çünkü o yıllarda Almanya'da sürgündeydi ve sürgünde de çıkardığı “Demokrat Türkiye” dergisi ile mücadelesini sürdürüyordu. Gözaltına alındığım 17 Kasım 1980 tarihinden kısa bir süre önce babamın yurtdışına çıktığını öğrenmiştim; babam kendi pasaportuyla çıkış yaptığı için polis durumu biliyor ama bilmezmiş gibi hep bana babamın nerede olduğunu soruyordu, ben de hep “Bilğim yok” diyordum. 1981 yılında Aralık ayında, Mamak Cezaevi'nin İç Emniyet Amiri olan yüzbaşı tarafından sayımda hücremden çıkartılıp havalandırma boşluğuna götürüldüm. Askerin hele de subayların yüzüne bakmak yasaktı. Adımı soran Yüzbaşı, “Gözlerime bakarak söyle, baban nerede biliyor musun?” dedi. Bu kadar zaman sonra aynı sorunun sorulmasından tedirgin olarak ama kesin bir ifadeyle “Bilmiyorum” dedim. “Baban Almanya'da, sana mektup göndermiş” diye bir zarf uzattı bana. Hücreme geri dönüp mektubu okuyunca yüzbaşının soruyu niye sorduğunu anladım. “Sevgili Oğlum Cahit” diye başlamıştı babam “Sen benim nerede olduğumu belki de hâlâ bilmiyorsundur.” Mektubun postaya verildiği tarihin üzerinden 1,5 aya yakın bir zaman geçmişti. Yüzbaşının mektubu bana vermekte epey tereddüt ettiği ve benden babamı doğrulayan bir yanıt al-

mazsa mektubu vermeyeceği anlaşılıyordu. Babamın beni zor durumda bırakmamak için bulduğu bu akılcı yol beni çok etkilemişti. Asıl önemlisi, babamın “Bizim zamanımızda askerliğini yapmayana kız vermezlerdi; çünkü, askerliği yapmak rüştünü ve erkek olduğunu kanıtlamak anlamına geliyordu. Bundan böyle cezaevinde yatmayana kız verilmeyecek; çünkü bugünün Türkiye’inde cezaevinde yatmayan bundan böyle adamdan sayılmayacak” satırları bana çok büyük moral kaynağı olmuştu. Daha çok talana benzeyen aramalardan birinde babamın bu mektubunu kaybettiğim ama Mamak Cehenneminde kaldığım 8 yıl boyunca ve sonrasında hep bu satırlara layık olmaya çalıştım.

Yaşama sınıksız bağlıydı; Nazım’ın dediği gibi, 70’ini aştığı yıllarda bile ajans haberlerini düzenli takip etmeyi hiç bırakmadı, hem de günde 7-8 kez. Dikbaşlılığı, inatçılığı ve mücadeleçiliği taa çocuk denecek yaşlarda yaşamına ve kişiliğine damgasını vurmuştu. Son eseri Kafdağı’nın Ardı, yoksul bir Anadolu çocuğunun, karanlıktan kurtulmak için verdiği olağanüstü mücadeleyi, Dursun Akçam’ın çaresizliğe karşı onurlu ve dikbaşlı isyanını anlatır. Binbir türlü yokluk ve yoksunluğa rağmen, okumaya azmetmiş bu çarıkli Anadolu çocuğu sonunda ilkokulu bitirmeyi ve Köy Enstitüsü’ne girmeyi, Kafdağı’nın ardındaki ışığı yakalamayı başarmıştır. Bu nedenle vazgeçmek, teslim olmak yazmazdı hiç onun kitabında. Amaçsız, hedefsiz ve asil önemlisi heyecansız ve coşkuzusuz insanları hiç sevmezdi.

6 yaşındaydım; Kırıkkale’de yaşıyorduk. 1962 yılı filan; yolda bulduğum 10 lirayı sevinerek eve götürüp kendisine verdim; 10 lira iyi para o zamanlar. “Bu parayı senden borç alıyoruz” dedi ve İstanbul’dan misafir gelmiş dayımla birlikte mükellef bir ziyafet düzenlediler; hep birlikte afiyetle yiyip içtik. Sonraki yıllarda istediğim bir şey yerine getirilmediğinde ya da üstüme gelindiğinde “borç verdiğim” 10 lirayı istemeyi bir koz olarak kullanmaya çalıştım. Genellikle evde konukların bulunduğu anlara denk düşen bu girişimlerimde “sen de benim sana aldığım giysileri geri ver o zaman” deyip beni kızdırıp, öfkelenendirir ve benim “Al o zaman” diye başladığım soyunma faslım, babamın “Onu da çıkar, onu da çıkar” sözleriyle bir donla kalmama kadar sürerdi. “Onu da çıkar” sözünü hiç ikiletmez ama evdeki konuklardan da utandığım için karyolanın altına girerek donumu çıkarıp fırlatırdım. Betonun üzerinde çırılçıplak yatarken “Ver artık paramı” diye bağırdım, babam da “Sıkıysa gel de al” diye beni daha da kıskırtırdı ama utandığım için kar-

yolanın altından çıkamaz ve bağırمامı sürdürdüm. Bu didişme, benim betonda çırılçıplak yatmama yüreği dayanmayan büyükannemin beni sevgi sözcükleriyle yatağın altından çıkarıp yatak odasında giyindirmesiyle son bulurdu.

Bu olayda, babamın, yaşamda hakkım olan bir şeyi almam için bile mücadele etmek zorunda olduğumu ve mücadelenin hiç de kolay olmadığını; tavizsiz, inatçı, ve özverili davranmanın kazanmak için zorunlu olduğunu kavramam için kasten böyle davrandığını yıllar sonra anladım.

Yaşama karşı duyarlılık, içinden çıktığı halkına karşı sorumluluk, isyankârlık, tavizsiz mücadele... Onun sözle değil yaşamıyla ortaya koyduğu felsefe buydu. Kafdağı'nın ardındaki ışığı elde etmek için başlattığı onurlu mücadelesini, elde ettiği ışığı tüm ülkeye ve halkına ulaştırmak için verdiği kavgayla sürdürdü. Yazardı, gazeteciydi, sendikacıydı, öğretmendi ama benim için hepsinden önce bir mücadele insanıydı. Haksızlığa karşı öfkeyle kafa tutmanın heyecanını ve coşkusunu hiç yitirmedi. 23 yıldan beri yargılandığım Devrimci Yol Davası'nda 2002 yılının Temmuz ayında yaptığım savunmayı, davada uğradığımız haksızlıkları ve bugünün Türkiye'sinde oynanan oyunları yeterli sertlikle dile getirmemekle eleştirdiğinde 70'ini çoktan geride bırakmıştı.

Kendi çocukluğunu anlattığı son kitabı Kafdağı'nın Ardı, karanlığa isyan ederek yollara düşen çarıklı bir Anadolu çocuğunun Kafdağı'nın ardındaki ışığı nasıl yakaladığının romanıdır. Kitabın arkasındaki şu sahtirler O'na aittir:

“Masalların Kafdağı, Dursun Akçam'ın romanında, Kafkas Dağları ile özdeşleşir.”

Ateş çaldığı için Zeus tarafından cezalandırılan Prometheus'un zincire vurulduğu dağ da Kafkas Dağları'dır. Bu mucize rastlantı, ateş çalan bir mitoloji kahramanı ile ışığa kavuşmak için mücadele eden onurlu bir Anadolu çocuğunun kavgasının ve yaşamının tarihsel ortaklığının en sağlam kanıtı değil mi?

Kafdağı'nın ardından gelen çocuk, 19 Eylül 2003'te geldiği yere Kafdağı'nın ardındaki Prometheus'ların ülkesine döndü. Bu çocuk heyecanı, coşkusunu ve mücadeleciliğiyle yüreğimde hep yaşayacak. Bütün yaşamı boyunca yurduna ve halkına aydınlık günlerin ışığını taşıyan Dursun Akçam, bundan böyle Prometheus'larla birlikte Kafdağı'nın tepesinden başka ışık taşıyıcıların yolunu aydınlatmayı sürdürecektik...

Cahit AKÇAM

Cılavuzlu Yiğit Dursun Akçam

Köy Enstitülerinin yetiştirdiği bir aydınlanma savaşımıcısı, bir yiğit eylemci, bir usta yazar daha ayrıldı aramızdan. Cılavuz'un, öbür yirmi Köy Enstitüsünün toprakları sızladı. Altı yıl öğretmenlik ettiği Doğu Anadolu köylerinde, diktiği ağaçlar yaprak döktü.

Öğretmendi, yazardı, TÖS ikinci başkanıydı; topluma canını terlelen bir dönemin DEMOKRAT direnişçisiydi (Yurt içinde, sonra Almanya'da çıkardığı gazete.) Evinden, yurdundan irak on iki yıl Almanya gurbetçisi...

Destan gibi bir yaşamı vardı Dursun Akçam'ın.

Ardahan'ın Ölçek köyünden geliyordu. Dişiyile tırnağıyla taşları tırmalayarak, koşulları zorlayarak Cılavuz Köy Enstitüsüne girebilmişti. Yokluklar yoksulluklar, Doğu Anadolu kışları Ardahan yöresindeki dağlar çeliğine çifte su vermişti. Dağ şafağı rengindeydi yüzü, dağ eğitimi oluşturmuştu direngen öz yapısını.

"Dayan Dursun." diyordu Tonguç ona, verdiği yanıtta. "Hasan Âli Yücel'e gönderdiğin mektubu okudum. Direnmeni sürdür, Cılavuz'a gireceksin."

Yaşamı süresince Tonguç'un öğüdünü tuttu; devrimci eğitimin gerçekleşmesi, çağcıl bir Türkiye yaratılması yolunda kıyıldı, sürüldü cezaevinde yattı, işinden atıldı ama yılmadan, adanmışlıkla eşiyile çocuklarıyla "Ölüm nereden gelirse gelsin" deyip, "Cephane taşırdı Kurtuluşçulara"...

Dedem Korkut gibi girdi yaşamımıza. Analarımızı anlattı önce, çileli analarını Anadolu'nun, yalın, aydınlık dağ kokan, su gibi akan bir dille. Ali Naci Karacan Röportaj yarışmasında birinci oldu. Haley adlı öyküsüyle 12. Antalya Sanat Şenliği yarışmasında Altın Portakalı aldı. Kanlı Derenin Kurtları romanıyla Türk Dil Kurumu roman ödülünü kazandı. Öbür yapıtları sürüp geldi ard arda.

Aynı ananın oğullarıydık Dursun'la, Halk Ananın Köy Enstitülerinde yoğrulmuştu kişiliğimiz; aynı yolun, Tonguç yolunun, aydınlık Türkiye'nin yolcularıydık. İMECE dergisinde, Türkiye'yi eğitim alanına dönüştüren TÖS'te omuz omuzaydık. Sıkça görüşüyor, görüşemezsek yazışşıyorduk. Benzer acılarla dağlandı yüreklerimiz. On iki yıllık ayrılıktan sonra kavuştuğumuzda, sıcaklığından bir şey yitirmemişti dostluğumuz. Sıkıldığımda "Alo!" diyordum Kuşadası'na;

“Koçero, hâlâ Doğu dağlarında mısın?”

Biliyordum, tatlı bir gülücük yayılıyordu yüzüne:

“Hayır Paşam, Koçerolar düze indi gayrı, hem çoktan solladılar bizi, banka hortumluyorlar, Susurluk oyunları oynuyorlar...”

Şakayı, takılmayı konuşmayı çok severdi; sıradan konuşmalarında bile suç düzenini taşlamaktan kendini alamazdı.

Son yapıtı Kafdağı'nın Ardı'nı şöyle imzalamıştı bana;

“Sevgili Başaran,

Ol hikâyemizden bir fasıl daha, dilimiz, acımız, direncimiz ortak bir fasıl... Sevgiyle kucaklarım. 2.10.2002”

İki yapıt çıkmıştı postadan, öbürünü çok sevdiği saydığı Vedat Günyol Usta'ya imzalamıştı.

Gene sürdürüyorduk alolaşmayı. Yaşam doluydu. Çın çın çınıyordu kahkahaları öbür uçta. Sevmişti Kuşadası'nı, sağlığı yerindeydi, coşkuyla çalışmalarını sürdürüyordu...

Sonra, çarpıcı biçimde sustu Kuşadası. Üzmemek için hiç sözünü etmemişti sayrılığının...

Ah Dursun Kardeş, ah! Bir ateş de sen düşürdün yüreğime...

Omuz omuza yürüdüğümüz yıllar geçiyor gözümün önünden, soruyorum şimdi ben de Vecihi Timuroğlu'yla:

Şimdi söyle Cılavuzlu yiğit

Üstüne ordular gelemezdi döğüşte

Hiç yenildin mi söyle tanrı aşkına

Yitirdiğin savaş var mı yaşamında

Çoğu el yazısıyla yazılmış mektupların önümde. Birlikte geçmişlere dalıyoruz. Bir üst kümedekilere “Ağabey” denirdi Enstitülerde. Sen de öyle yapmışsın. “Başaran Ağabeyim” diye başlamışsın 1961 yılında yazdığın mektuba. Sabahattin Eyüpoğlu başkanlığında hazırladığımız TONGUÇ'a KİTAP'tan göndermişim sana, ondan söz ediyorsun:

“İMECE'den gelen beş kitabı aldım. Kâğıdı, baskısı, düzeni, doyuruculuğu iyi. Tonguç için, o kitabın üç dört kalınlığında da kitap çıkarılabilirdi. Şimdilik bu kadarı da büyük başarı. Bir avuç değerbilir ülkelerin aylardan beri süregelen çabaları, olumlu ürününü vermiş. Yiyip yiyip bitiremeyeceğimiz “TONGUÇ'A KİTAP”, elimize yetişti. O güzel ya-

pıta benden de bir damlacık katmış olmanıza sevindim. Kitaptaki resimler çok ilginç...”

Derginin üçüncü sayısı arkadaşlara gelmiş, ben daha alamadım. İlköğretim Yasasıyla ilgili yazıyı Posta kutusu adresine, Şerif Tekben'e gönderdim... Şimdi bir yazı daha yolluyorum, böylece üç oluyor İmece payı.

Henüz 27 Mayıs'ın sıcaklığı, parlattığı umut sürüyor. Harıl harıl 1961 Anayasası hazırlığı, derken, Tonguç'tan sonra Hasan Âli Yücel'in de yitiriyoruz.

Bir bilge kişiydi Yücel'in anası; “Tonguç sevinçten, Hasan Ali kahırından öldü.” demişti. Biri Atatürk yoluna girişin coşkusunu, öbürü o coşkunun boşa çıkmak üzere olduğunu yaşamıştı çünkü.

Dursun'u da vurmuş ölüm:

...Yücel'in ölümü çarptı. Tonguç Baba öldüğünde, pek anlayamamıştım, 27 Mayıs'ta yaşıyordu sanki. Ama Hasan Âli'yle son dalımız, kolumuz koştuktu. Tuhaf ama, içimde bir yetimlik acısı. Şimdi de Azrail düştü peşimize. Aman vermezler gayrı netsek, neylesek? Ağır gidiyoruz, yaptıklarımızdan çok yıkılanlarımız var. Nereye değin sürecek bu yıkıntılık dersin?”

İMECE çıktı hele şükür! Daha gelmedi ama, ben Cihangir'den aldım. Ay sonunu ipe çeker olduk: İmece, imece, imece, imece, diye sayıkladık durduk. “Dostlar İmece var!” diyebileceğiz artık.

Sonra görüşlerini sıralıyor Akçam:

“Derginin ilk sayısında benim yazdığım TEZEK çıksaydı. Bir tezeğe batırsaydık aydınların kafalarını..

Keşke ölmeseydi de, Hasan Âli yazsaydı hep. İmece'den ben sen yok, biz var. Tanınmış imza sevdasından çok Anadoluca, bilinmeyenlerce tabandan gelenlerce renklenmeli dergi.

Sabahattin Eyupoğlu ne güzel kolları sıvamış...”

27 Mayıs ortamında, bir dağ ateşi gibi parlamıştı İMECE, yıllardır Demokrat Partinin ezgisi baskısı altında soluk alan, vurulan kıyılan sürülen, bakanlık emrine alınan öğretmen, zincirlerini kırmanın sevinciyle sarılmıştı dergiye. Yükselen, kendi sesiydi. Temsilcilikler oluştu her ilde. On bin basılıyordu dergi. Yavaştan yavaştan, Köy Enstitülerindeki gibi yeni bir kirizma başlıyordu. Derin işlenen toprakta, eğitim tarihimizin en büyük örgütlü gücü, Türkiye Öğretmenler Sendikası boy atacaktı.

Sert görünümü altında renkli, şakacı bir kişilikti. Şeytana taş çıkaracak denli de zekiymi. Ve de Dede Korkutça halkını, dönemini dile getiren bir yazar. 12 Ekim 1962 günlü mektubuna şöyle başlamıştı: Dursun:

Sevgili Ağabey,

“Mevsimin mektup sezonunu açıyorum. Hayırlı, uğurlu olması dileğiyle, bir altın makasla kordeleyi kesiyorum...”

Yöneticilik, örgütçülük, yoz ortamın bunaltıcılığı, dilediği gibi çalışmama...

“Yıllardır kendimi değil, beynimi de yemek üzereyim. Fatiha: Pekmez küpüne düşen sineğin kurtulmak için çırpınırken gücünü yitirip derinlere batması...”

Öğretmen- yazarın, işi çok zordu. Dersliğinden, öğrencilerinden kalan zamanı, beynini tırnaklayarak ürüne çevirmeye çalışmak...

“Ali Naci karacan yarışmasına, Doğu insanının dramını dile getiren bir dizi yazı gönderdim. Çok çok iyi hazırlanmıştım. Namuslu bir jürinin derece vereceğini umuyorum. Ne ki, tasalıyım, pek çok yazı yayımlandı benimki ...Acaba?” Oysa boşunaydı tasası, ilk patlama gerçekleşecekti yazın yaşamında.

Sevgili Akçam eğitim alanının, yazın alanının yorulmaz emekçisiydi. Anısına saygılar...

Mehmet BAŞARAN

Dursun Akçam Cilavuz Köy Enstitüsü'nde kısa bir süre öğrencim oldu. Ta o yıllardan bu yana dostluğumuz, arkadaşlığımız devam etti. Türkiye Öğretmenler Sendikası'nı birlikte kurduk, birlikte çalıştık, Ayrıca edebiyata ilgisi ta o yıllardan bu yana devam etti. Kendisi yetim bir Doğu çocuğuydu. İçinden çıkıp geldiği halkı hiç unutmadı. Onları yazdı, öykü ve roman olarak. Ayrıca öğretmen örgütlenmesinde büyük katkısı olan bir arkadaştı. Üzgünüm, ailesine, yakınlarına, tüm öğretmenlere başsağlığı diliyorum. Yapıtlarıyla unutulmayacaktır.

Talip APAYDIN

Dursun Akçam Köy Enstitüsü'nde yetişmiş çok değerli bir eğitmen olmanın yanında, başarılı bir yazın adamıydı. Romanlar, öyküler, dene-

meler yazdı. Türkçe'mizin güzelliğine katkıda bulundu. Verimli ve çalışkan bir kişiydi. Son yıllarını Kuşadası'nda tek başına yaşayarak geçirmesini onun önemli bir çalışmasına veriyorum.

Düşündüğümde yanılmadım sanırım. Doktor olan oğlu ve gelini sanırım bu çalışmayı bulup gün ışığına çıkartacaklardır. Ölümü gerçekten kayıptır...

Sami KARAÖREN

Dursun Akçam Köy Enstitüleri'nin yetiştirdiği seçkin aydınlarımızdan biri. Kaybı hepimizi üzüntüye gark etti. Biliyorsunuz Köy Enstitüleri cumhuriyetin eserleri içinde en önde gelen eğitim kurumu. Oradan yetişen aydınlarımız, öğretmenlerimiz yıllar boyu bu ülkeyi çağcıl bir ülke yapmak için savaşım vermişlerdir. Ve eğer Türkiye bugün ayaktaysa bu savaşımın etkisi büyüktür. Bu savaşımı verenler içinde Dursun Akçam'ın özel bir yeri vardır. Yalnız yazı alanında değil, öğretmen örgütlerinin savaşımında da ön safta çalışmıştır. Ne var ki bu gibi aydınlarımızı yaptığımız sindirme ve öldürme politikasını Akçam'a da uyguladık. Tıpkı Fakir Baykurt gibi onu da yıllarca Almanya'da yurt hasretiyle başbaşa bıraktık. Umarım bundan sonra aydınlarımıza uyguladığımız politikayı değiştiririz. Dursun Akçam'ın edebiyat alanındaki çalışmaları içinde, Doğu Anadolu köylüsünü anlatan eserleri ayrıca büyük değer taşımaktadır. Kendisini büyük üzüntü içinde uğurluyoruz.

Mahmut MAKAL

Dursun Akçam Köy Enstitüleri'nin yetiştirdiği yazarlarımızdan biri. Yazınımızın coğrafyasını genişleten ülkenin bütün bölgeleriyle kuşatımını sağlayan yazarlarımızdan biri. Köy kökenli öteki yazarlarda olduğu gibi Dursun Akçam özellikle içinden çıktığı yörenin insan sorunlarını edebiyata taşımış toplumcu, gerçekçi bir yaklaşımla bunları yansıtmıştır. İnsanımızın eylemlerini, ezimlerini düşünce dünyasını biçimlendiren koşulları ve sorunları birlikte vermiş. Anadolu yöresinin dinsel ve söylemsel güzelliklerini öykülerinde, romanlarında işlemiştir. Bu yolda insanlarımızı mutluluğa erişirme doğrultusunda çok acılar çekmiştir. Dursun Akçam adı bir bakıma bu acıların toprağında boy atıp gelişmiştir. Bu yönüyle yazınımızda adı yaşayacaktır.

Emin ÖZDEMİR

Kuşadası'na, o yörenin insanları "Ada" diyorlar. Ben her "ada" sözcüğünü gördüğümde, İstanbul'un adalarını anımsıyorum. Kuşadası, Türkiye'de turizmin ilk başladığı ve geliştiği yerlerden birisiydi. Aşırı betonlaşma, kontrolsüz bir yapılaşma Kuşadası'nın eski cazibesinin azalmasına neden oldu.

Bu yılki tatilimizi geçen yıl olduğu gibi gene Kuşadası'nda yapmayı tercih ettik. Kuşadası'na ilk gittiğimiz gün Dursun Akçam'ı sorduk. Kuşadalı dostları Akçam'ın hasta olduğunu, ancak kanserin erken teşhisi nedeniyle çok da korkulacak bir durum bulunmadığını söylediler, rahatladık. İstanbul'a dönünce aranız diye düşünmüştük.

Kuşadası'ndan dönüş yolunda Cumhuriyet'in Kuşadası muhabiri Latif Sansür aradı ve Dursun ağabeyin öldüğünü söyledi. Çok üzüldük. Kuşadası artık Dursun Akçam'sız kaldı. Onun keyifli kahkahalarını duyamayacağız artık.

Sevgili Dursun (Akçam) ağabeyi yitirdik. Her Kuşadası gezim, benim açımdan Dursun ağabeyi de ziyaret anlamına geliyordu. Onunla 1968'li yıllara uzanan bir dostluğumuz vardı. 12 Mart 1971 askeri darbesini aynı cezaevinde geçirdik. 12 Eylül sonrası ise o yurtdışında biz yine cezaevindeydik. İki yıllığına Hamburg'a gittiğimizde onunla dostluğumuzu orada yeniden tazeledik. Hoş sohbet, enerjik, birikimli, mücadeleci, dost canlısı, önemli bir aydıydı. Türkiye'deki öğretmen hareketinin etkili önderlerinden birisiydi. İyi bir romancıydı. Yıllar sonra sürgünden dönmüş ve Kuşadası'na yerleşmişti. Çok erken yitirdik. Onu hep sevgiyle anacağım.

Oral ÇALIŞLAR

Cumhuriyet

21 ve 22 Eylül 2003